

מעולה ויקר ביותר הוא המכונה סוג "אירופאי", שמוצאו מאיטליא, צרפת וכו', ואלו יקרים מאד שנתקבלו כסוג המעולה ביותר. יש עוד סוג אמצעי — שערות הבאות מהודו, והם גרועים מאירופא, ומ"מ טובים משאר שערות אסיאתי מסין וכדומה, וע"כ מחירים אמצעי, והשערות מהודו משיגים בדרך תקרובות עבודה זרה וכמו שנבאר, ויצוא שערות אלו גדל והולך מדי שנה וכמו שנבאר.

בשערות מהודו אם יש לחוש שהם מתקרבות ע"ז.

הנה בהודו לפי האמונה העתיקה שלהם המכונה "הינדו", הם עובדי עבודה זרה ממש כימי קדם, ולשיטתן שערות בני אדם הן קודש ואסור לגלחן, ורק כשיש במשפחה איזה צרה ונושעו וכדומה, אז מגלחין השערות ומביאים אותם לכוזר שמקטיר אותם לעבודה זרה, ובזמן האחרון שיש צריכה גדולה בעולם לשערות אדם, שנכריות אפילו פנויות התחילו לחבוש פאות נכריות משערות אשה, הפסיקו הכמרים להקטיר אותם, או עכ"פ לא את כולם והתחילו למכור את השערות לסוחרים רשמיים ומשיגים בכך ממון רב, ואף שבערים גדולות כמו בומביי לא נהוג, מ"מ בעיירות קטנות וכפרים הגילוח לע"ז והמכירה מצוי טובא, ובמיוחד בסביבת מדרת, ומספיק להביא לשוק עולמי שערות אדם דקות מטיב מצויין המכניסות רוח כספי בשווי עשרות מיליוני דולרים בשנה, וזהו המקור לשערות הודו שמצויים בשוק, לשם הקטרה לע"ז, ויש בזה איסור תקרובות כמו בשחיטה לע"ז, וחמור מע"ז גופא שלע"ז של גוי יש כיטול, אבל כאן בתקרובות אין כיטול והאיסור לעולם. (ובסוף הקונטרס שלפנינו יבואר שמן הראוי היה לשלוח אנשי מרע מנוסים שיבצעו חקירה יסודית ומקיפה למקורות השערות בהודו, ולברר מנהגי הדתות בזה).

והנה באמונה טפילה זאת חיים בהודו יותר משלש מאות מיליוני הודים, וכפי ששמעתי המוני העם שבכפרים עד היום מרמין שהכוזר מקטיר אותן, שבלאו הכי לא היו מסכימים לגלחן, וזו הסיבה שהמוכרים או הממשלה מכחישים לפעמים שמקורם כהנ"ל, אבל הדברים ברורים ואמיתיים, והעידו לפני סוחרים שנסעו להודו לקנות שערות, ובעיניהם ראו שמשגיגים אותם בדרך הנ"ל, ולפ"ז צ"ל אסורין כתקרובות עבודה זרה.

ואמנם נשים יהודיות שלנו הבאות שמה אין לחשוש שימושכו לדתם ואמונתם ח"ו, אבל יש לחשוש שעל ידי זה שיראו שם את הנשים שלנו יבואו שמה, ולכן אף שאין בידינו לאסור ללכת שמה מדינא, כיון שאין מטיפים לע"ז, מ"מ הוריתי לנשים שלנו שלא לילד שמה אף שבמקום אחר יצטרכו לשלם יותר, דלאדם חשוב או לאשה חשובה הדבר אסור, שאם אחרות רואות אותן הולכות לשם גם הן הולכות ונמשכות להלל פעולות הנוצרים, ולכן אמרתי שסתם נשים שלנו הדתיות חשובות הן ולא ילכו שמה, ומ"מ אין בידינו למחות נגד הנשים שהולכות לשם, וה' יצילם מהלכד ברשת עובדי ע"ז שעובדים במלבוש טהרה שלא ירגישו טומאתם, אבל נשים הנמנעות ללדת שם יקבלו על הפרשה שכר מיוחד בס"ד, שלא הולכות אף שיש שם תנאים נוחים יותר וכמש"נ.

סימן תיד

שאלה: נשאלתי בפאה נכרית לנשים שבאה מהודו אם יש בה חשש תקרובת ע"ז.

בפאה נכרית אפילו מכסה הראש כראוי ואין חשש משום גילוי הראש, מצוי שיש בזה חשש אחר: היינו איסור דתקרובת עבודה זרה ח"ו וכמו שנבאר, שהוא איסור חמור מאד ולדעת הרבה פוסקים זהו ככלל אביזריהו דעבודה זרה דיהרג ואל יעבור, עיין היטב ביו"ד בס"קנ"ה ס"ב דכן הוא דעת הי"א שם, ובביאור הגר"א שם ס"ק י"ד מצייין שכן הסכמת הרמ"א בר"ס קנ"ז, ע"ש, ובפאות נכריות מצוי בזמננו שנכשלין בהאי איסורא או בתערובות, ע"כ נבאר האי דינא בעזהשי"ת למעשה, באיזה סוג שערות יש להחמיר או להדר.

ונקדים לתאר את המציאות היום בשטח זה. המדובר כאן בפאות שאין השערות מחומר סינטטי, אלא עשויות מ"שערות אדם", ומקורן מנשים שמגלחות שערות ראשן ומוכרות אותן להוריות, ורוב שערות אלו מוצאם מסין שמוכרים אותם בשוק העולמי בהונג — קונג, סינגפור וכו', וכן יש שבאין מקוריאה וכדומה, וכל אלו השערות הם מסוג "אסיאתי", שהטיב שלהם גרוע משאר שערות, וכפי שנביא להלן, ולכן מחירים זול יותר. ישנו עוד סוג

תולה שהדבר אינו ידוע ומפורסם כדי הצורך.

זהירות בהוראה באיסור ע"ז.

ונבוא עכשיו לבירור הלכה, והאמת אגיד שיראתי בפצותי שיח להתחיל, שאיסור ע"ז הוא החמורה שבחמורות, ושמענו מגדולי עולם זצ"ל שנמנעו להורות ולהכריע בהאי איסורא דוקא שזהו יסוד היסודות ועיקר שבעיקרים ביהדות, ובסטייה קלה בסברא בלתי נכונה עלולים ליכשל ח"ו בחמורות, ולפנינו שאלה שנתעוררה רק בזמננו, ומי אני ליכנס לשאול ולחקור בענין זה. אבל אכתוב הנלע"ד כתלמיד הדין ושואל לפני רבותיו, ומה' אבקש שלא אכשל בדבר הלכה, רק דברינו כמו"מ והספיקות שיש לנו בכ"ז יביאו תועלת רבה, אבל ההכרעה מסורה לגדולי ההוראה דוקא, ומי שדעתו רחבה יבוא ויכריע בהלכה חמורה זו.

דן אם בגילוח שער לע"ז נאסר משום תקרובת ע"ז.

שורש האי דינא בע"ז (נא). דפירות שבצנן לע"ז נאסרו בכך שהבצירה דומה לשחיטה, וא"כ הכי נמי בגזז שערות ראשו להקטיר לע"ז הוה כשחיטה ונאסר בהנאה מה"ת כדין תקרובות עבודה זרה, דמאתר שעבודתם בהשערות והוא גזז לע"ז דומה לשחיטה ואסור.

מיהו אמרתי לפתוח פתח דלהרמב"ם לא נאסר כה"ג, שהרמב"ם בפ"ג דע"ז (ה"ד) סותר לכאורה דברי עצמו שם, שבשיבר מקל לפניו פוסק דנאסר דדומה לשחיטה, ובשחט חגב או בהמה בעלת מום פוסק דלא נאסר שאינו דומה לקרבן ע"ש, ותמוה דאטו שחט בהמה בעלת מום גרע משיבר מקל לע"ז דנאסר אף שאינו כקרבן, וכן תמה בהשגת הראב"ד שם. וב"אור שמח" שם תירץ דשחיטה הוא כהכנה לדבר שעולה אחר כך להקטרה, ואין כאן משום תקרובת ע"ז אלא משום שעובד בזה לע"ז, ולכן במחוסר אבר או בחגב שאין בהו הגדר שחיטה כבהמה פטרינן, ולא חשיב מעשה עבודה דע"ז, אבל הקטיר או הקריב חגב לע"ז נאסר משום תקרובת ע"ז, דלא גרע מספת לה צואה או ניסך לה מי רגלים דנאסר ע"ש. ולפי זה בצר פירות לעבודה זרה דנאסר, צ"ל לדעתו שאינו דומה לשחיטה שאין אחר בצירת הפירות שום עבודה רק מניחה בבית האלילים, ולכן הבצירה לחוד היא העבודה ואינו כשחיטה שקודם

שערות מהודו מעורבים בשער מאירופא, והסוחרים מרמים בזה.

ויש בזה עוד בעיה, שהקונה היום בשוק פאה נכרית אי אפשר לו להכיר אם המוצא מהודו או לא, דלאחר שהשערות מעובדים (פרוסס) וכ"ש אם כבר היא פאה נכרית מוגמרת, אין ההדיוטות ורוב התגרים יכולים לזהות שערות אלו מהודו, ורק המומחה מבין מהמראה או עכ"פ במשמוש ביד שזהו תוצרת הודו. והן אמת שבשוק לא מצוי פאות העשויות משערות מהודו לבד, וסתם אין צריך לחוש כשאין שמו עליו, ועיקר החשש הוא דלמרות מה שהסוחרים טוענים שזהו סוג מעולה ויקר העשוי על טהרת שערות אירופא, והם עצמם קנו אותן כה"ג, מ"מ האמת שמערבין בשל אירופא גם שערות מהודו, או אפילו דאסיא בשל הודו, ולאחר שעיבדו אותם היטב מוכרים השערות ביוקר כאלו הן על טהרת אירופא אף שמעורב בו דהודו, ובאיסור עבודה זרה לא מהני ביטול וכמו שנבאר.

ושורש החשש בזה, שבעירוב דהודו אינו פוגם השערות מאירופא ממש, ואדרבה בבחינה מסוימת אפילו משביח בכך שמעמיד את השער, וגם כיון ששערות דהודו זול טפי א"כ מרויחים בכך, וכן לאחר שעיבדו היטב האי תערובות, אי אפשר לשום מומחה להכיר שיש כאן תערובות מהודו, וא"כ יש מקום טובא לחשוש להאי חששא, וכן סיפרו לי כמה סוחרים שדבר זה אפשרי ומצוי, רק קשה לברר בדיוק, שהמסחר דשערות בשוק היום אפוף סודות, ורק בשערות מסין או קוריאה וסוג הזול מאד אין לחוש שמערבין דהודו כיון שיקר מהם, אבל כבר הקדמנו שהמסחר בשערות משתנה מיום ליום, וע"כ לא נוכל לקבוע כאן המצב לתמיד, ולהלן נבאר יותר. (ואף שיש בחוץ לארץ פרופסורים לעניני דתות שאין ידוע להם ממנהג הנפוץ בכפרי הודו לגלח לע"ז והכומרים מוכרים כמ"ש, אבל להסוחרים בשערות ידוע היטב מנהג זה, וכן להבקיאים בתהלכות אנשי העיירות וכפרים שם).

ולא נתבאר לי אם כל החשש הזה דשערות הודו מתקרובות ע"ז הוא ידוע ומפורסם ליהודים החרדים, רק ידוע אני מכמה מקרים ביהודים חרדים סוחרי פיאות בחו"ל שקונים משערות הודו ממש, ובזה הלוא ודאי מדינא הוא איסור חמור, וע"כ אני

וכמבואר בר"ן ולהכי נאסרין אף שלא בפניו, אבל שערות שאינם מילי דקרבן, דבזויר נמי אינה עבודה כמ"ש, אין לחייב אלא בפני האלילים, אבל לא מצאתי ראיות להאי סברא, ועוד שלא נתברר לי אם באמת מגלחין תמיד שלא בפני האלילים דוקא.

וביותר יש לומר ולחלק שדוקא בשיבר מקל נאסרת רק אם שיבר בפניה, והיינו כשאין עבודתה בכך והא דחייבין עליה מפני שהיא כעין עבודת פנים דהוי כשחיטה ולכן מתחייב רק כשהי' בפניה דאז הוי כעין פנים, אבל בהודו שדרך עבודתה הוא בגילוח השערות להקטרה בזה אין צריך שיהא כעין עבודת פנים ולא צריך בפניה, ונאסרו השערות שגילחן לע"ז שדרכן בכך לע"ז אף דהוי שלא בפניה, דהוה בכך כקרבן ממש.

ועוד נראה דאפילו נימא דלא חשיבא עבודתה בכך ואין נאסר משום תקרובת ע"ז, מ"מ כיון דבכעין פנים בכל גווני נאסר משום תקרובת ע"ז, הנה שערות שמקטירים לע"ז חשיבא כעין פנים, דלענין הקטרה אין צריך בע"ז ואפילו קרבן עצים שמקטירים במזבח חשיבא קרבן, ולכן גם הקטרת שערות דינו כעין פנים, דאפילו יתברר ששריפת השערות בהודו אינה נעשית במזבח או בבמה ולא דמי כלל להקטרה אצלנו, בע"ז סגי במעין פנים לחוד, שבניסך נאסר אפילו מי רגלים, ושבר מקל נמי חייב בזביחה, וכאן נמי שריפה לחוד נאסר כיון דדמי להקטרה דילן, ונראה דכיון דחייבין בכעין פנים מחשבין נמי מעבודה לעבודה ולכן גם בגילוח השערות הוא כעין שחיטה כדי להקטירם לע"ז ועל כן אסור בתקרובת ע"ז ודו"ק היטב.

וביותר נראה עוד סברא לאסור, דכאשר מביאים את השערות לבית אלילים הלא אפילו לא מקטירים נאסר הכל, שרק בהכניסום להקטרה ועדיין לא הקטירום הוא דלא נאסרו ע"ש, וכדמשמע להדיא ברמב"ם פ"ז דע"ז (הלכה ט"ו) ועיין היטב בב"ח ושו"ך קל"ט ס"ק ג' דראוי לאסור מה"ת כה"ג, ואולי הטעם דהוה נוי וכבוד לבית האלילים וגו' ע"ז אסור בהנאה, וכ"ש בענינו שבעבודתה נמי בכך וצ"ב. ובלאו הכי הר"ן מפרש שאם מקטיר אפילו מקצת נאסר הכל בהנאה, ועכ"פ פשוט שאין להקל כלל בשערות אלו וראוי לאוסרן בתקרובות עבודה זרה ממש.

להקטרה וסגי בהכי לאסור. ומעתה בנידון דידן שגוזזין השערות כדי להקטיר אחר כך, דומה לשחיטת בהמה להקטיר שאפילו בבעל מום פטור, וכ"ש בשערות שלא נאסרו בכך, ולא דמי לשבירת מקל בפני ע"ז שעובר בכך לחוד וסגי ולכן נאסר בתקרובת ע"ז, ולפ"ז לכאורה יש לנו סמך להקל שאין בשערות אלו איסור תקרובות.

אמנם יש לדחות, חדא דהכא גזיזת השערות עצמה נחשב אצלם לגוף העבודה זרה, ומה שמוסרים לכומר להקטרה ושריפה הוא לייקר האלילים, וא"כ לא דמי כלל, ותו דשיטת הרמב"ם אפשר לפרש כפשוטו, ששחיטת חגב מבואר בסוגיא שצוארו דומה לבהמה, וכן בעל מום שדומה לבהמה הוא דבעינן דוקא דומיא לה בבהמה כשרה, ולכן כחגב או בעל מום לא נאסרו, משא"כ בגזיזת שערות הא לא שייך כלל לשחיטת בהמה, ונראה דלכ"ע נאסר בכך. וכן משמע כהאי פירושא שהרמב"ם סתם בשחט חגב שלא נאסר, ולא פירש דמיירי דוקא בנתכוין להקטיר אחר כך, ולדברי ה"אור שמח" היה צריך לפרש בחגב שלא נאסר דוקא כה"ג שדעתו להקטירו אח"כ. וביותר נראה דאפילו לביאור האו"ש גופא יש לאסור, דכל דבריו דוקא בבעלי חיים כמו בהמה וחגב הוא דפוטר בשחיטה כשאינו ראוי וצריך עוד הקטרה, אבל בשערות אין עליהו תואר קרבן כלל, וע"כ דומין תמיד למקל נמצא דגם לאו"ש חייבין כה"ג (ולא דמי לזויר ששורפין שערותיו תחת הדוד וכמו שנבאר להלן), ועוד דהלא הרא"ש השיג על הרמב"ם וכן הר"ן חולק וסבירא להו שלדידן דשיבר מקל חייב הוא הדין בבעל מום וחגב, ולפי כל זה פשוט שאין להתיר איסור תקרובות מסברא הנ"ל, דלענין חיוב משום עבודה זרה חייבין בכל אופן שהוא כדרכה, ורק לענין איסור שיהא התקרובת אסור בהנאה בעינן כעין פנים, וכמבואר בסוגיא שם, ומעתה י"ל דפירות דהוא כעין פנים חייבין שלא בפניה אף בשלא כדרכה ובשיבר מקל.

שוב אמרתי עוד סברא לדייק בלשון הגמרא דמסיק "שיבר מקל בפניה חייב", משמע שיבר בפניה דוקא, ויש לומר כיון שאין שבירת מקל כשחיטה ממש רק דומה לה, לא אסרינן אלא בפני האלילים דוקא, ובבצר פירות שנאסרו אף שלא בפני הע"ז, היינו טעמא דפירות הוו מילי דקרבן כבכורים

מכר דבנינו נאסר בהנאה מה"ת משום תקרובת ע"ז לכו"ע.

ונבאר עתה עיקר איסור הנאה דתקרובות ע"ז, שלכאורה מצינו מחלוקת הראשונים בעיקר איסור הנאה דתקרובות ע"ז, שהתוס' בב"ק עב: נסתפקו אי אסור מה"ת או רק מדרבנן, וברשב"א קידושין דף נח. מפורש שאינו אלא איסור דרבנן, דאיסור הנאה מתקרובת ע"ז ילפינן כע"ז דף נ. מדכתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים ודברי קבלה הן ואסמכתא דרבנן. וע"ש בריטב"א שמסיק דאסור מה"ת, וכן מפורש ברמב"ם פ"ז מהל' ע"ז הל"ב, ובסה"מ מצוה קצ"ד וברמב"ן שם. וגראה לע"ד שבנידון דידן אפשר דלכ"ע אסור מה"ת, דעיקר איסור תקרובות מפורש בהרמב"ם ועוד פוסקים דהיינו מדכתיב "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", וכן נראה מגמרא דע"ז דף לד: ובירושלמי פ"ה הל' י"ב, והאי קרא אוסר נמי בהנאה. וי"ל דהאי קרא אוסר נמי בהנאה. וי"ל דגם להפוסקים שאסור בהנאה רק מדרבנן, יש לפרש דהיינו טעמא דס"ל דמפרשינן שהאיסור כדרכו דוקא, כגון זבח דאסור באכילה דכתיב ויאכלו זבחי מתים אסרינן באכילה דוקא שעומד לכך, או ביין נסך דכתיב ישתו יין נסיכם מפרשינן דהיינו בשתייה דוקא, ולא באיסורי הנאה, דבדבר שעומד לאכילה [והקצצה לע"ז היה עיקר בחשיבות דאכילה] להני שיטות האיסור בהנאה רק מדרבנן, אבל בדבר שעומד רק להנאה כמו בשערות נראה דלכו"ע אסור מה"ת בהנאה, מדכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם.

ולע"ד דברים אלו מכוונים בשיטת הרמב"ם, שבריש פ"ז דע"ז (ה"ב) פוסק "ע"ז ומשמשה ותקרובת שלה וכל הנעשה בשבילה אסור בהנאה שנאמר ולא תביא תועבה אל ביתך, וכל הנהנה באחד מכל אלו לוקה שנים אחת משום ולא תביא ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" ע"ש. הרי דס"ל להדיא שלוקין אם נהנה מתקרובות עבודה זרה. ולהלן (הלכה ט"ו) פוסק "וכל הנמצא בבית עבודה זרה אפילו מים ומלח אסור בהנאה מה"ת, ומסיים דהאוכל ממנו כל שהוא לוקה, משמע דרק האוכל לוקה אבל הנאה מתקרובות עבודה זרה אין לוקין, וע"כ נראה שמחלק בדבר שעיסקו להנאה לוקה אם נהנה, אבל במים ומלח שעיסקו לאכילה אם נהנה אין לוקין, וזוהי דעת הרמב"ם בכל איסורי הנאה

דהיכא שעיקרו לאכילה אין לוקין על ההנאה, עיין בפ"ח דמאכלות אסורות (הלכה ט"ז) ובמ"מ שם דמבואר כע"ז ע"ש. ולפי"ז בנידון דידן בשערות שעומדים להנאה א"כ האיסור הנאה הוא מה"ת כמ"ש.

ולפ"ז נחא ליישב סתירת דברי הרשב"א שבספר שעה"מ פ"ה דאישות הביא שהרשב"א בחידושו לסנהדרין מז: (בכת"י) גבי הא דאמרינן משמשין ממשמשין גמרינן הקשה מעורו של מת דטמא רק מדרבנן, דמי גרע מתכריכין דאסור מהתורה דהא ע"ז ילפינן ממת ותקרובת ע"ז אסור בהנאה מה"ת ע"ש. חזינן ברשב"א דתקרובות ע"ז אסור בהנאה מה"ת, וזה סותר למש"כ הרשב"א בקידושין דף נח. שהבאנו לעיל דס"ל שאינו אלא מדרבנן, ולדברינו נחא שבקידושין מיירי כעין יין נסך דהוה מידי דאכילה ובוזה אסור בהנאה רק מדרבנן, אבל בעור וכדומה דקאי שם בסנהדרין אינו דאוי לאכילה וע"כ האיסור הנאה גם לדידיה מדאורייתא, וכן א"ש בזה דברי התוס', דבע"ז (יב: ד"ה אלא) מסקי בהנאת וורד דאסור מה"ת, ולכאורה קשה דהא תוס' בב"ק ס"ל דתקרובת ע"ז אסורה בהנאה רק מדרבנן, ולפי מה שביארנו נחא דהתם כיון שאינו עומד לאכילה אסור בהנאה מה"ת, ורק בובח [בזה מיירי התוס' בב"ק] ויין נסך דעומד לאכילה האיסור בהנאה רק מדרבנן.

ומיושב בזה עוד, הא דאמרינן ביבמות קג: דסנדל דתקרובות ע"ז פסול לחליצה, ומשמע קצת דהיינו מה"ת, דאולי מפני מצוה דרבנן לחוד לא נקרא כתותי מיכתת שיעורא. וכן משמע בתוס' סוכה דף לה. ד"ה לפי, שהקשו דאתרוג של ערלה ייפסל משום שמצותו בשריפה ואפשר דהוא מהתורה וכתותי מיכתת שיעוריה ע"ש, ומבואר דכתותי מיכתת שיעוריה אמרינן רק כשאסור מהתורה, וכן הרי משמעות הסוגיא ביבמות דסנדל של ע"ז פסול מה"ת ע"ש, ולכאורה חיקשי להסוברים דאסור בהנאה רק מדרבנן, ולהאמור נחא דשאני סנדל הואיל ואינו עומד לאכילה לכן האיסור בהנאה מה"ת וא"ש ודוק היטב כי הדברים נכונים בעושה"ת.

שוב דנתי שלכאורה יש להוכיח כן מסוגיית הגמרא בחולין (קטו:) דמייתי לאסור בשר בחלב בהנאה מק"ז דערלה שלא נעברה בה עבירה ואסורה

בהנאה בשר בחלב שנעבדה בה עבירה לא כל שכן, ולכאורה קשה להפוסקים דס"ל דתקרובת ע"ז אינה אסורה בהנאה מהתורה אלא רק באכילה, אמאי לא דחי דתקרובת ע"ז יוכיח דנעבדה בה עבירה ואסורה באכילה מהתורה ואפילו הכי אינה אסורה בהנאה, ולדברינו דכשאנו עומד לאכילה רק להנאה לכ"ע אסור מה"ת א"ש, דכע"ז נמי כשאנו עומד לאכילה אסור בהנאה מה"ת, ומיהו יש לדחות ראייה זו דהא גם בכ"ח הוא מידי דאכילה ולא יאסר בהנאה. (ובדברי התוס' שם קטז. ד"ה חדא מבואר דס"ל דתקרובות ע"ז אסורה בהנאה מה"ת ע"ש, ולכאורה סותרין למש"כ בב"ק עב: דנסתפקו אם איסורו מהתורה ולמשנ"ת א"ש).

מ"מ אם תקרובות ע"ז אסור בהנאה מן התורה.

יש שהוכיחו דתקרובות אסור בהנאה מה"ת, דכע"ז (לד:) אמרינן המקדש בפרש עגלי ע"ז אינה מקודשת דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, ובפשוטו עגלי ע"ז היינו עגלים הנקרכים לע"ז וככל עגלי ע"ז שנזכרו בההוא סוגיא שם, ובירושלמי (פ"ב דע"ז ה"ז) מפורש דינא דפרש בתקרובת דע"ז, הרי מוכח דתקרובות אסור בהנאה מה"ת, ותמיהו על השיטות דס"ל שאינו אלא מדרבנן, ומסקי שאין לומר דסמכינן על הקרא דויאכלו זבחי מתים, שמת גופא דאסור בהנאה מה"ת ילפינן מקדשים דהוקש לעגלה ערופה דכפרה כתיב בה כקדשים, דהרי התם אין אסור להשאיר פרש וכדאיתא התם והלוא קיבת עולה חמורה וכו', וע"כ האיסור רק מלא ידבק, ומוכח דאסור מהאי טעמא בהנאה מה"ת, ולדברינו היינו דוקא בפרש שאינו ראוי לאכילה, דרק במידי דאכילה כגון יין נסך וזבח הוא דשיטת כמה פוסקים דאסור בהנאה רק מדרבנן, אבל בפרש שאינו ראוי לאכילה האיסור בהנאה גם מה"ת גם לדידהו וא"ש. ועדיין יש לעיין לשיטת הראשונים דהא דתקרובות ע"ז אסור מהתורה ילפינן מקרא אחר ולא ילפינן לה מל"ת דלא ידבק בידך מאומה מן החרם, וכמבואר ברמב"ן בסה"מ קצ"ד, רצ"ע טובא דסוגיא מפורשת כאן דהוה חרם, וכבר העירו מזה ב"דבר אברהם" ח"ב (לג) ובביאור הגר"פ פערלא לרס"ג (ל"ו) וע"ש היטב מה שתירצו. [והגר"פ העלה שגם לרמב"ן נלמד איסור הנאה מתקרובת ע"ז אלא דלא ילפינן מינה לחומר לאו שיהא במלקות ע"ש].

הן אמת שביין גופא לכאורה גמרא מפורשת היא בפסחים כב. דין שנתנסך אסור בהנאה מה"ת ע"ש ובסה"מ (קצד) ובמפרשים שם, וקשה מזה להשיטות שאינו אלא מדרבנן, ונראה ליישב דין עצמו שניסך ממש אסור מה"ת, והמחלוקת היא רק בשחט כדי להקטיר לע"ז או בניסוך שמנסכים מעט יין מהחבית לע"ז ושותין שאר יין בחבית. ע"ע בדברינו ב"פשט ועיון" על חולין סימן ר"ד, (וע"ש שהבאתי שבעיני ראיתי בנוסעי למקום אחר והלכתי להתפלל וראיתי כיצד הכמרים לקחו חבית יין נסכו קצת וכל שאר החבית שתו לשכרה והתהוללו). שו"מ ב"צפנת פענח" פ"א מהל' מאכלות אסורות חילוק זה בדבר הקרב בעצמו לע"ז זה אסור בלאו ורק הקרב ודוקא בפני ע"ז, אבל הדבר הנשאר ממנו כגון העור או שהקריבו לע"ז רק הדם והחלב, וכן ביין נסך מה שנשאר בכלי אף שעשה בו מעשה וסכסך לע"ז ששפך מעט לע"ז זה אסור רק מקרא ד"ישתו יין נסיכם" ויעוש"ה, ועפ"ז י"ל דמהאי קרא דישתו יין נסיכם נאסר רק בשתיה ולא בהנאה, ומה שנתנסך ממש דאסור מקרא דוהיית חרם כמוהו נאסר בהנאה מהתורה וכמ"ש.

ומעיקרא חשכתי לחלק דאף שתקרובות אסור בהנאה מה"ת, הלוא בע"ז (כט:) ילפינן לה מרכתיב אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם, מה זבח אסור בהנאה אף יין נמי אסור בהנאה, וזבח גופיה מגלן דכתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים, מה מת אסור בהנאה אף זבח אסור בהנאה, והני קראי הלא מיידי בשל ישראל, וא"כ יש לומר דרק בשל עכו"ם הוא דס"ל לכמה מהראשונים שאין בתקרובות ע"ז דילהו איסור תורה, אבל בשל ישראל לכו"ע אסור בהנאה מהתורה, וביותר שהלוא במת גופא דאסור בהנאה מביא רבינו הגר"א זצ"ל (ביו"ד סי' שמ"ט) דמת עכו"ם שרי בהנאה, וכן נראה מבואר בדעת התוס' בפ"ק דב"ק דף ט: סוד"ה מה, וברמב"ן, רשב"א ור"ן שם ע"ש. וכע"ז דעת השואל בתשובות הרשב"א ח"א סימן שס"ה, [דאי נימא דמת עכו"ם אסור בהנאה ל"ל שור ולא אדם למעוטי עכו"ם הקנוי לישראל, תיפוק ליה מקרא ד"והמת יהיה לו" מי שהמת שלו וממעטינן מיני' שור פסוה"מ דאסור בהנאה וה"ה גילף מיני' מת עכו"ם דאסור בהנאה, אבל האמת שאין לחלק כלל בכך, ורק לענין איסור הנאה ממת הוא

שניסך ממש רק שכשך, דאסור רק בשתייה מדכתיב ישתו יין נסיכם ע"ש.

שוב מצאתי ב"אור שמח" שם שיישב הראיה ואין לדחות דברי הריב"ש, דהא מצינו שבשעת מלחמה שרינן יפת תואר אף דקנאין פוגעין בו ויהרג ואל יעבור ואפילו הכי הותר, וא"כ הכי נמי אף דיהרג ואל יעבור, מ"מ כשהוא רעב ילפינן מקרא דהותר בשעת מלחמה וא"ש, ויש מחמירים טפי באיסור תקרובות שאפילו בדרכנן כגון סתם יינם יהרג ואל יעבור, וב"חכמת אדם" (כלל פ"ח ס"ק ב') כתב שאין לנו הכרעה גמורה בזה, וחולה שיש בו סכנה ורצה להחמיר ולא לשנות סתם יינם מסתפק אם שרי להטעותו לומר לו שהיין כשר, רק אומרים לו שדעת רוב הפוסקים להתיר בסתם יינם ע"ש היטב.

ומכ"ז מבואר לן כמה החובה לזהר מחשש שערות מהודו, ויש לתמוה על רבני זמננו שלא נתעוררו כדי הצורך להזהיר על כך, ואם באכילת בשר שהוא רק איסור לאו דנבילה וטריפה נזהרין בכל מיני חומרות ואין סומכין על רוב וכד', ואין אוכלין אלא כשאין שום פקפוק, והבשר יהא כשר בלי נדנוד חשש כלל, ק"י שצריך בירור והשגחה יתירה שלא ייכשלו ח"ו בכיתו באביזריהו דעבודה זרה ליהנות מתקרובות עבודה זרה, וצריך בירור גמור שאינן משערות הודו, ולהסתמך רק על מוכר נאמן שקנה ממקור נאמן וכמו שיתבאר הכל בדברינו להלן בעזה"ש.

יוצא מדברינו דשערות מהודו אסורין מה"ת באיסור תקרובות ע"ז, ואין להקל בהאי איסורא החמור מאד, ויש לזהר מכל נדנוד חשש וספק.

פיאות משערות סוג אירופאי.

לאחר שביארנו דין שערות הבאות ממדינת הודו שאסורין מדינא, נבוא לבאר הדין בשערות מסוג אירופאי, ואלו מצויים היום מאד בשוק והם היקרים, ורבים קונין סוג פאה כזאת דוקא מפני השער הרק והטיב המעולה, וכבר הבאנו לעיל מפי מומחים שראוי לחוש שאין שערות אלו על טהרת מוצא אירופאי כלל, הם ידועים כסוג אירופאי וכאלו כולו מאיטליא או צרפת וכדומה מפני שהטיב מובהר, אבל באמת לפעמים מערבים בעיבודם גם שערות מהודו עד שלא ניכר התערובות כלל, ואדרכה תערובת

דס"ל להני ראשונים דכמת עכו"ם שרי בהנאה, אבל לענין איסור תקרובות ע"ז דאסור בהנאה מה"ת היינו גם דעכו"ם, דעיקר הקרא "ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו" מיירי בע"ז דעכו"ם, וכן משמע בע"ז לב: ביוצא מבית העכו"ם דאסור מה"ת בשל עכו"ם, דילפינן שם דמטמא באוהל מקרא דויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באוהל אף תקרובת ע"ז מטמא באוהל ומיירי שם בע"ז של עכו"ם ע"ש. וכן להלן שם (לה). בגמרא פריך לרבי יהושע דאסור גבינת עכו"ם משום דמעמידין בעור קיבת עבודה זרה, דא"כ יאסר בהנאה, ומשמע קצת דאסור מה"ת דהא אסרינן נמי בספק, והרמב"ן בסה"מ (קצ"ד) מפרש עיקר איסור תקרובות מדכתיב וקרא לך ואכלת מזבחיו הרי דמיירי בשל עכו"ם, וצ"ל דילפינן מקרא דויצמדו דתקרובות כעבודה זרה גופא ואין חילוק ואין לה ביטול, וכן לא מצינו כפוסקים חילוק בזה בין של ישראל ועכו"ם וא"ש. (ברם עיין היטב בשו"ת הרשב"א סימן שס"ה דמת עכו"ם אסור בהנאה, והוכיח כן מהא דין נסך אסור בהנאה וילפינן לה מזבח זבח איתקש למת, ואם מת עכו"ם היה שרי בהנאה מאי ראיא מייתי ע"ש, ומסיק שם דשער המת נמי אסור בהנאה כדמוכח בערכין ז. ונדלא כשיטת הרמב"ם שהקיל בשער של מת, ולכאורה משמע דלהפוסקים דמת עכו"ם שרי בהנאה גם תקרובת ידיהו הוא מדרכנן, אך זה אינו דאין לחלק בין תקרובת ע"ז של ישראל לבין של נכרי וכמ"ש, אלא שהרשב"א דן דאפשר דגם דישאל שרי דהושה למת עכו"ם ודחאה ע"ש היטב וצ"ב).

אם יש דין יהרג ואל יעבור בתקרובת ע"ז.

ועתה מאחר שנתבאר לן שהשערות מהודו אסורין מה"ת, נבאר עוד מחומר האיסור בזה, דע"ז ואביזריהו הלא קי"ל דיהרג ואל יעבור, ובשו"ת הריב"ש מסיק שגם בתקרובות ע"ז הדין דיהרג ואל יעבור, עיין היטב ביו"ד קנ"ה ובמפרשים שם, רק לכאורה קשה על זה מהרמב"ם ויש פ"ח דמלכים דכתב דבשעת מלחמה שרינן מאכלות אסורות ואפילו יין נסך ע"ש, ולכאורה מוכח בפשיטות שאין בזה דין יהרג ואל יעבור, שאם יש על זה דין מסירת נפש עד שיהרג, לא מסתבר להתיר כלל אפילו בשעת מלחמה א"ו אין דין יהרג ואל יעבור, ומצאתי "בהעמק שאלה" (האזינו קס"ב) שהרמב"ם מיירי ביין נסך לפני

נראה שלע"ז אין דין ביטול, וברמ"א (סימן קל"ד סעיף ב') נראה שיש דין ביטול לעבודה זרה ורק בדבר חשוב לא בטל, ודעת הגר"א זצ"ל (ביו"ד ר"ס ק"י וסימן קל"ד ס"ק ח' בשם הרמב"ן והר"ן ע"ש) שאין ביטול כלל לעבודה זרה, ונראה לע"ד בדביון דין אפשר שלכ"ע אינו בטל, דכשם שיש בין נסך לא בטל במתערב יחד [והיינו כשלא נתערבו החביות אלא שנתערב יין כשר בין נסך], הכי נמי שערות שמעובדין יחד ואי אפשר להפרידם אין דין ביטול בעבודה זרה שמעורבין היטב, ולכן נראה דלכ"ע לא בטל באלף, כיון שהנאת לבישה מתקיים בשניהם, ולכן בזה לכ"ע אין ביטול לעבודה זרה, ואף דין בין אין לו ביטול היינו דוקא בין כשר שנפל ליין נסך אבל בין נסך שנפל ליין כשר כיון שנפל לכשר עד כדי ששים בטל ומותר, והתם בעירוב היין נסך ככשר שוב אין היין נסך כבעין, אבל בשערות דע"ז שאף בעירובן הרי הם כבעין שעומדים ככפני עצמן אלא שאין ניכרין להפרידן משערות אחרות, דינם עכ"פ כיון כשר לתוך יין נסך שאין לו ביטול, וד"ז צ"ב ולהלן יבואר.

ונקדים שבעיקר דין ביטול ברוב שערות, יסודו בגמרא סוף תמורה (לד.) דאיתי משנה דערלה (פ"ג מ"ג) דהאורג מלא הסיט מצמר בכור בבגד ידלק הבגד, ומקשינן ליבטל ברוב, ומתצינן בציפורתא, והיינו שמיפה בשער האסור, משמע דבלאו הכי הדין דבטל ברוב, ולפ"ז בנידון דין בנתערבו שערות באיסור עבודה זרה יש כאן דין ביטול, אי ע"ז בטל, אבל ברמב"ם ספ"ג דבכורות כתב בגיות בכור בעל מום אפילו באלף לא בטל, וכן באורג מלא הסיט בבגד ידלק ולא הביא האוקימתא דציפורתא, ומשמע דלדידיה צמר לא בטל בכל גוונא ואפילו אחד באלפים, וע"ש בכ"מ שהרמב"ם סובר שהאוקימתא דלא כהלכתא, ובש"ע יו"ד ס"ס ש"ח מסיק המחבר כדעת הרמב"ם דלא בטל כלל, אבל ברמ"א שם מביא יש אומרים דמחלקי דדוקא בדבר חשוב כגון ציור בבגד לא בטל אבל בשאינו דבר חשוב בטל ע"ש, חזינו מחלוקת בין המחבר ורמ"א בשערות אי אמרינן דחשיבי אי גם בלא עביד כציפורתא בטל או לא, וא"כ הני שערות היום שיקרים טפי מצמר, להמחבר לא בטל, ולרמ"א בטל ברוב מאחר דלא עביד מיניהו ציפורתא, ובאמת דגם הרמ"א גופא לא הכריע שכן, אלא הביא יש אומרים

השערות מהודו משביחה את הסוג האירופאי שהתסרוקת מתקיים טפי וכו', וכן מרויחים בזה שהשערות בהודו זול טפי. ועוד שלפעמים חסר להו שערות אירופאי, ומערבין משערות הודו או אסיא, והחשש מבוסס מאד, ומה גם שאינו נחשב רמאי כלל, אף שנמכרין בתורת פיאות על טהרת שערות אירופא, שהעירוב אינו פוגם כלל רק אדרבה משביח, ודו"ק היטב בזה.

כל דפריש בעבודה זרה.

ועכשיו נבוא לבירור הלכה, דלכאורה הא קי"ל כל דפריש מרובא פריש, וא"כ למה נחוש שמעורב עם שערות מהודו שאינו אלא מיעוט, אבל זה אינו, דעיקר הדין כל דפריש מרובא פריש מיירי כשבשר כשר ונבילה מאותו סוג ומחיר בזה אמרינן כל דפריש מרובא פריש ונכראה לקח מהרוב, אבל אם בשר נבלה זול טפי ועכו"ם קונה נבילה שזול יותר, אף שהרוב כשר אמרינן שקנה דנבילה דזול טפי, ולא שייך בזה דין רוב, כ"כ הר"ן בפ"ז דחולין, ע"ש. (ועיין עוד בדברי א"ז התבארש יו"ד סימן ס"ג ס"ק ה' ובפמ"ג בשפ"ד), ולפ"ז הכא נמי אין השערות שוין, ואדרבה לצורך העירוב באירופאי מועיל טפי השערות דהודו דוקא, שהטיב מעולה ודומה לאירופא, ע"כ המרמין רצונם באלו דוקא שמשביח טובא ולא ברוב דאסיא שאולי פוגם בהטיב, ולא שייך כאן דין כל דפריש, ויש לחוש מדינא לתערובות דהודו, ודו"ק היטב כי זה ברור.

דין ביטול ברוב בעבודה זרה.

ולהלן הבאנו עוד מחלוקת האחרונים בתשע חנויות אי תלוי ברוב בשר כשר או ברוב חנויות המוכרות כשר, והכי נמי אם נלך כתר רוב מייצרי השערות אולי נמצא אצלם נמי מלאי מהודו וא"כ דינו כקבוע ואין בזה דין כל דפריש, וכן יתבאר הדין בע"ז דלא בטל, באיזה אופנים אמרינן כל דפריש, ועכ"פ עיקר השאלה אי לא צריך לחוש לתערובת השערות כיון דרוב השערות הם דאירופא ממש [כיון שמטרתן שער אירופאי דמשובח וע"כ אפילו מערבין משער דהודו דגרוע הוא במעט כדי שלא יהא ניכר שעירבו משער דהודו ולא יהא משוכתן] שכלאו הכי ניכר, וא"כ ראוי לחקור אי ע"ז בטל ברוב או לא, ונאריך כאן בענין זה, שזהו היסוד ועיקר השאלה לדינא בשערות מאירופא. הנה במחבר (יו"ד סימן ק"מ)

שוב נלע"ד שעיקר דברי המ"ל בבגד שארג בו מבכור דדומה לטומאת משא צ"ע, שדבר נפלא ועמוק בטעם דטומאת משא לא בטל ביאר מרן הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל בספרו שערי ישר, דהרא"ש שם בפ"ז דחולין מפרש דהיינו טעמא דבמשא לא בטל דהוה כמו בבת אחת, וקשה מאי שנא, וממה נפשך אי מיירי בבת אחת גם בטומאת מגע כה"ג ליטמא, ואי בזה אחר זה ואינו נושא הכל ליזל בתר רוב, וכיותר תמוה עיקר סברת הרא"ש דבמשא לא בטל דהוה בבת אחת, שא"כ בכל מין במינו לח בלח דמתערב יפה יפה מין במינו היאך בטל, והא כל פעם שאוכל או שותה ע"כ אוכל או שותה נמי מהאיסור ודומה לבת אחת וא"כ היה לך לומר דלא בטל, וכן קמח בקמח דמתערב כולו לגמרי כלח בלח היאך בטל ברוב מה"ת הרי ע"כ אוכל תמיד מהאיסור ולסברת הרא"ש לא בטל, וכן קשה מסנהדרין דילפינן מינה עיקר דין ביטול ברוב דמיירי כששניהם לפנינו בשעת פוסק ודומה לטומאת משא ומ"מ שייך בזה דין ביטול ברוב וצ"ג לכאורה.

ומבאר הגאון הנ"ל דשורש דין ביטול ברוב היינו כשהמיעוט האיסור רוצה להשפיע על הרוב לאוסרו, בזה מדין ביטול אין למיעוט כח וממילא הכל שרי, ולכן בסנהדרין שהמיעוט רוצה להשפיע על הרוב לבטל פסק דינם יש דין ביטול שאין למיעוט שום כח דנתבטל לגמרי, אבל במשא אין המיעוט משפיע על הרוב, רק מטמא מפני המיעוט לחוד, ולא שייך לאיסור והיתר, וע"כ כיון שאינו משפיע שפיר אין דין ביטול, משא"כ בלח בלח שהמיעוט רוצה לאסור הרוב דשרי יש דין ביטול, ובזה הוא דחלוק מגע ממשא, דבמגע אם נוגע בבת אחת ככמה חתיכות, דנין על כל חתיכה לחוד וכאלו יש כאן כמה גניעות ובכל חד שרי מדין רוב, אבל במשא דנין על הכל ביחד, וכיון שאינו משפיע על הרוב, רק המיעוט לבד מטמא אין בזה דין ביטול, וא"כ לפנינו בבגד שהמיעוט דע"ד רוצה לאסור הפאה כולה יש דין ביטול ולא נאסר.

אמנם הפמ"ג בפתיחה כוללת לא"ח סימן תמ"ב מביא שכתערוכות כשאין בו כזית בכא"פ דבטל מה"ת ברוב, מ"מ לענין בל יראה לא מהני ביטול דדומה לטומאת משא שאין בו דין ביטול כיון שעכ"פ יש כזית חמץ בבת אחת בביתו ע"ש היטב.

שכן, וע"ש בפ"ת בשם הנו"ב, ועכ"פ לשיטת המחבר ודאי בנידון דידן אף אי עבודה זרה כטלה ברוב, כאן לא בטל דשערות דבר חשוב ולא בטל והיינו מדרבנן וכמבואר בפוסקים.

אמנם נראה לע"ד דלכאורה ראוי לחוש כאן לאיסור תורה לכל הדיעות. ונקדים דבעצם קשה היאך שייך ביטול בבגד שארג בו שערות מבכור, והא נפסק בש"ע יו"ד (ר"ס ק"ט) דמין במינו יבש ביבש אף שבטל, לחד דיעה אסור לאכול בבת אחת מדינא ע"ש, וא"כ היאך לובש את הבגד והא ע"כ נהנה מהאיסור והוה כאוכל בבת אחת דלא שייך ביטול, שוב מצאתי בחזו"א (ערלה ס"ס ט) שהקשה כן והניח בקושיא.

אע"כ חזינון שרק תערוכת של יבש ביבש שכל אחד במקומו ורק מעורבין מחמירין וכמבואר להראי ברמ"א שם, אבל בגד שנתערב בו הוי הוא כאחד ממש שנעשה בגד, ובכה"ג דנין בתואר הבגד כולו דוקא, וזה תלוי ברובו ולכן בטל, ובזה לע"ע אין בו החומרא דבת אחת שאין דנין בכל חתיכה וחתיכה, וא"ש דשייך בזה דין ביטול אף שלובש בבת אחת דהוה בגד ודנין לכ"ע ע"פ רוב מהו תוארו, ולכן בפאה נמי דנין ע"פ רוב ושרי.

אמנם תיקשי פליאה עצומה דבבכורות (כג.) מבואר דלא מהני ביטול לטומאת משא שעכ"פ נושא הכל בבת אחת, וא"כ בארג משערות בכור בבגד היאך בטל וכמבואר במשנה (פ"ג דערלה מ"ב), והא נהנה בבת אחת גם מהאיסור הנאה וכה"ג אין דין ביטול, שוב מצאתי במ"ל (פ"א דמשכב ומושב הלכה י"ד) שהקשה כן, ומסיק שזהו טעם הרמב"ם שהשמיט הא דאוקי בגמרא בסוף תמורה דמיירי בציפורתא דוקא וכמו שהבאנו לעיל, רק סתם דבכל גוונא חוט בבגד לא בטל, והיינו טעמא דדומה לטומאת משא דלא בטל, וברא"ש פ"ז דחולין (ס"ס ל"ז) מוכח שזהו מה"ת הא דטומאת משא לא בטל ע"ש היטב, אבל גם להתוס' בבכורות שם (כג.) ד"ה נבילה) דמטמא במשא רק מדרבנן, יש לומר דהיינו טעמא דמאחר שנתבטל ושרי אפילו באכילה מה"ת שוב אין מקום מה"ת לטומאת משא לחוד (ועיין מ"א ר"ס תמ"ב), אבל כאן בבגד שנוגע רק לכעין טומאת משא דהיינו לענין הנאה מהבגד דהוה בבת אחת יש לומר דאסור מה"ת, ולפי זה בנידון דידן בשערות להמ"ל ראוי לחוש שיש בזה איסור תורה דדומה לטומאת משא וצ"ב.

אבל באמת נראה שאי עבודה זרה לא בטלה דחמירא דאוסרת במשהו, א"כ הלא דומה לחמץ לדידן דאוסר בכל שהוא בפסח ואינו בטל, וכשם שבחמץ שלא בטל משום דחמיר דאוסר בכל שהוא, גם בספק לא שרי, וכמבואר ברמ"א א"ח תס"ז ואחרונים שם. וכן הסכימו כל הפוסקים דגם בספק משהו חמץ לא בטל, דהתם מחמירין במשהו וע"כ אסרינן נמי מספק, ולכן צוקער אוסר שם בפסח במשהו שמה עירבו הפועלים שם משהו דחמץ, וכ"ש עבודה זרה דתועבה וכדכתיב לא תביא תועבה אל ביתך ואסור במשהו ודאי דראוי לאסור נמי מספק.

וביותר נראה לדמות להדין ביו"ד צ"ח. דלכאורה יש סתירה בדברי השו"ע, שלגבי נתערב מין במינו ונשפך וספק אם היה שם שיעור ששים קיימא לן להקל, דמין במינו דבעינן ששים היינו רק מדרבנן דמהתורה בטל ברובו ולכן אזלינן בספיקו להקל, ולגבי מין בשאינו מינו ואיסורו מדרבנן, בגוונא דאיכא ספק לפנינו אם יש ששים לא מקילינן שאי אפשר לעמוד על שיעורו מטעם דספק דרבנן לקולא, דמן התורה הא ליכא איסורא כלל. וע"ש בש"ך (ס"ק ט') בשם הר"ן שמחלק שבנשפך הוי ספק במקרה ובוזה אזלינן לקולא, אבל בביטול הספק אי יש כשיעור אי נימא דספק לקולא, כל אחד ישער בעיניו ויסמוך שספק דרבנן לקולא, וע"כ לא שרינן בהכי, ע"ש, ולפ"ז בספק במקרה מקילינן ואמרינן ספק לקולא, אבל להתיר בתמידיות לכל ישראל את הפאות מטעם שספק דרבנן לקולא אין להתיר, וכפרט שנראה שיש אפשרות שחכמי הדור כאן ובחוץ לארץ ייכנסו לעובי הקורה לדרוש ולחקור היטב במומחין עד שיבררו הענין היטב, ויהיה אפשר לברר הדבר ולדרוש שיעשו בהשגחה דוקא, ולא להסתתר מאחורי ההיתר דספק דרבנן לקולא, ומכל טעמים אלו אין להתיר השערות מאירופא אף שספק דרבנן לקולא.

מצות ביעור תקרובת ע"ז.

ולדברינו שיש בזה איסור תקרובת עבודה זרה, נאריך לבאר בעוזה שיי"ת כאן כמה פרטים במצות ביעור תקרובת ע"ז, ונקדים שבעיקר הדין דעבודה זרה לא בטלה, חדית לן בזה מרן הגאון החסיד הגר"י מבריסק זצ"ל דבר נפלא, שבפ"ח דעבודה זרה (ה"ו) מסיק הרמב"ם שמצוות אלו ביעור עבודה זרה ששוחק חזרה לרוח או שורף חזק לים

ולסברא שהבאנו מהגרש"ש זצ"ל הלוא לא דמי. דכאן אסרינן להחזיק כל התערובת מפני המיעוט דחמץ, וא"כ המיעוט משפיע על הרוב, משא"כ במשא אין המיעוט משפיע על הרוב ושוב יש כל יראה לא דמי לטומאת משא, ובוזה שפיר יש דין ביטול, ומוכח דלא ס"ל כהאי סברא בטעם דטומאת משא אלא אפילו המיעוט משפיע על הרוב ג"כ אינו בטל. (ואפילו להחולקין שיש ביטול לכל יראה, היינו מפני דמועיל הביטול לאכילה ושוב שרי לקיימו וכמבואר ברמ"א ר"ס חמ"ב ע"ש), וא"כ בנידון דידן נמי כיון שבבגד יש איסור הנאה ובבת אחת, ראוי לאסור הכל מה"ת דדומה לטומאת משא.

אמנם אני תמה על המ"ל שמפרש ברמב"ם דלא הביא אוקימתא דציפורתא היינו מפני דסבירא ליה דדומה לטומאת משא, שא"כ למה פוסק בארג מלא הסיט בבגד דוקא דלא בטל, בשלמא אי נימא שהטעם דהוה דבר חשוב, שפיר איכא למימר שאין חשיבות אלא לשיעור מלא הסיט דוקא, אבל לפירוש המ"ל שהטעם דדומה לטומאת משא, אפילו בפחות ממלא הסיט הלוא נהנה מאיסורי הנאה בבת אחת ודומה לטומאת משא והוה לן לומר דלא בטל וע"ע.

וע"כ נראה כפירוש הגר"א זצ"ל (יו"ד ס"ס ש"ח) שהטעם דהוה דבר חשוב, ולא בעינן לזה בציפורתא דוקא, רק צמר בשיעור מלא הסיט חשיבי בכל גוונא ומש"ה לא בטל, והרמב"ם דחה הסוגיא דסוף תמורה שמוקים בציפורתא, מפני שבבכורות (כה:) אמרינן בגיזת בכור בעל מום דלא בטל ולא מיירי בציפורתא, וע"כ משמע דבכל גוונא הוה דבר חשוב ולא בטל, וצ"ל דהגיונות חשיבי טפי מצמר, דבגיונות השיעור בכל שהוא ולא צריך מלא הסיט וצ"כ (וע"ש בפתחי תשובה שנדחק בזה), ועכ"פ בנידון דידן השערות היום חשיבי טפי ויקרים מגיזת צמר, וא"כ נראה דהוה דבר חשוב ולא בטל.

אם שייך הדין דספיקא דרבנן לקולא.

אמנם נתבונן בנידון דידן בשערות אירופא, אי נימא דאינו אלא ספק בעלמא אי מעורב שם משערות הודו או לא, ולפי מה שביארנו הדין דלא בטל אינו אלא מדרבנן דדבר חשוב לא בטל או ע"ז לא בטלה, וא"כ לכאורה בספק נימא דהוה ספק דרבנן לקולא, והיה אפשר להתיר היום בהנאה השערות מאירופא מטעם דספק דרבנן לקולא.

חומרא דע"ז דלא בטל, ובזה שפיר פירש מרן זצ"ל דמהני לאיסור הנאה דוקא ולכן מוליך לים המלח, אבל אין בזה דין ע"ז גופא ולכן אין חיוב שריפה וא"ש וצ"ב.

אמנם לביאור מרן זצ"ל מוכח ברמב"ם מהא דלא מצריך שריפה בע"ז שנתערב, שדין משהו בע"ז הוא רק לענין דין איסור הנאה, ולא לשאר דיני ע"ז שבגופו וכמ"ש. ונ"מ לן בפאות נכריות שכתערוכות חל עליהן רק איסור הנאה ולא שאר דיני ע"ז.

ולע"ד נראה שלרמב"ם החיוב שריפה כעבודה זרה כאן אינו מדינא כלל, דממ"נ אי ס"ל דביעור עבודה זרה בשריפה דוקא, וכשיטת רבינו חם (בחולין פח: ד"ה שחיקת), הלא הרמב"ם גופא פוסק להדיא דשוחק וזורה לרוח בלי שריפה, ואילו לר"ת בע"ז הצריך לשורפו וע"ז דוקא יהא נשחק ואז לזורקו לים כמפורש בר"ת שם, וא"כ נראה דהא דבעי נמי שריפה בזורק לים המלח אינו משום שמצות ע"ז בשריפה דוקא, אלא לעולם מצותה לאבדה ולכן לכתחלה לא סגי כלזורק לים המלח לחוד כיון שאז העבודה זרה נשאר בעינו, וע"כ לכתחלה מצוה לבער טפי, והיינו שהמצוה לכתחלה או ששוחק וזורה לרוח דמבוער לגמרי כשריפה כיון ששחק וגם זרה לרוח, אבל בים המלח לחוד אף שמבוער הלאו בעינו עומד, וע"כ ראוי לשורפו ואחר כך לזורקו דמבוער לגמרי, אבל בעצם מקיים מצות ביעור כשזרק לים המלח גרידא, וזהו שרייק הרמב"ם בלשונו (כפ"ח דע"ז ה"ו) "כיצד מאבד ע"ז ושאר דברים האסורים בגללה שוחק וזורה לרוח או שורף ומטיל לים", שמאבדין הכי, אבל לעיקר החיוב ומ"ע סגי אם איבד אפילו לים המלח, רק אם אפשר ראוי לן לאבד עבודה זרה טפי וכמו שנבאר בעזה"ש, ואי כנים אנו בזה ל"ק תמיהת מרן זצ"ל על הרמב"ם למה לא בעי כתערוכות גם שריפה, שלדברינו אפילו בע"ז לחוד האי דבעי נמי שריפה אינו חיוב גמור רק מצוה בעלמא לבער טפי, ובתערוכות אין צריך להחמיר בכלהו.

ויסוד לדברינו שראוי לשרוף ולאבד כפי האפשר, י"ל דהנה בסוגיא דפסחים דף כח. נחלקו רבה ורב יוסף אי בעי בע"ז גם שחיקה לפני שמשליכו לים המלח ע"ש, ולא הוזכר כלל שריפה, ונההמשמעות להלכה דעיקר כרבה דסגי בהולכה לים המלח, וכ"ש

המלח, היינו שמטיל האפר לים המלח, ובתערוכות דע"ז או דתקרובות דלא בטל מסיק בפ"ז (ה"ט) שאפילו אחת בכמה אלפים יוליך הכל לים המלח, ולא פירש בזה שצריך נמי שריפה דוקא, וקשה למה לא פירש בזה דיישרף, וכן מבואר בפ"ג דערלה דכלאי הכרם שנתערב כולן ידלקו, ומשמע דחל בכולהו מצות שריפה, וא"כ תמוה דבעבודה זרה שנתערב נמי ניבעי שריפה בכולהו עם השחיקה, כעבודה זרה שמצות ביעורה בכך, ופירש מרן זצ"ל שבעבודה זרה חיוב שריפה הוא הלכה כעבודה זרה גופא, ולא מצד האיסור הנאה שבה, ובתערוכות דלא בטל היינו שחל איסור הנאה על כולהו, אבל מה שנוגע לגוף התפצא דעבודה זרה בטל כשאר איסורים, ולכן בכלאי הכרם שהחיוב שריפה הוא מצד דין איסור הנאה, ע"כ בנתערב שחל בכולהו דין איסור הנאה חל נמי בכולהו מצות שריפה, אבל כעבודה זרה דאמרינן שלא בטל, היינו רק לענין שחל בכל התערוכות הדין איסור הנאה, וע"כ מוליך כולהו לים המלח, אבל ההלכה שצריך שריפה זהו דין כעבודה זרה גופא, ולענין זה בטל כשאר איסורים, ולכן בנתערב לא צריך בזה שריפה. ובזה נחא עוד לבאר מה שפוסק הרמב"ם בפ"ז דע"ז (הלכה י"ג) באפה הפת בעצי אשרה דיוליך הנאה לים המלח, ואילו בערלה וכלאי הכרם פסק בפרק ט"ז דמאכ"א שישרף, ופירש דבעצי אשרה החיוב שריפה בגופו ולא בדבר שאפה ממנו, שישודור רק איסור הנאה, ולכן בכלאי הכרם שחיוב שריפה מפני האיסור הנאה צריך שריפה, אבל בע"ז שהחיוב הוא מפני שזהו עבודה זרה, הגורם שיצא ממנו אינו עבודה זרה גופא וע"כ לא צריך שריפה אלא מוליך לים המלח לבד, ע"כ תורף דבריו.

ולכאורה תמוה לדבריו עיקר דברי הרמב"ם שם בנתערב כוס דעבודה זרה בכוסות שצריך להוליך הכל ים המלח, וקשה הא כוס הוא דבר חשוב ולא בטל, ותו תיקשי למה לא צריך שריפה, ומאי שנא משור הנסקל שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים דלא בטל וצריך לסקול כולם וכמבואר בסנהדרין (פ:) וברמב"ם פרק י"א דנזקי ממון (הלכה י'), הרי שאם לא בטל חייבין סקילה, אף שאין החיוב סקילה מדין איסורי הנאה, וכן כוס בכוסות דלא בטל דהוה דבר חשוב נימא שצריך שריפה, וצ"ל שהרמב"ם מיירי דוקא בכוס שאינה חשובה כגון כוס פגומה וכדומה, וא"ש שאז בנתערב הא דלא בטל ברוב רק מפני

ובאשירה דבעינן מדינא שריפה דוקא, יש לומר דבזה אמת מעיקר הדין צריך לשרוף כל התערובת כמו בערלה וכלאי הכרם, כיון שהחיוב שריפה אינו מדין איסור הנאה, אלא גזירה דבעי שריפה וכיון שאין בזה דין ביטול יש לומר שכולהו בעי שריפה דוקא, ואין ראייה מהרמב"ם דבזה יועיל לתערובת הולכת הנאה לים המלח, שרק באפה בעצי אשרה או ארג במחט דע"ז, שהפת והבגד אינם אשרה כלל רק איסור הנאה גרידא, בזה לא בעי לדינא שריפה רק סגי לכתחילה לים המלח כיון דתו לא בא לידי תקלה, ודו"ק היטב בזה כי הארכנו לבאר גדר חובת ביעור דע"ז מן הדין ואכמ"ל טפי.

חומרת משהו בתערובות.

ועכשיו נבוא לעיקר הדין מהו גדר החומרא דמשהו בתערובות אי דינו רק שאסור בהנאה או שיש בזה כל דיני ע"ז ממש שאסור להביאו לתוך ביתו כלל כע"ז וכו', והנה להרמב"ם בפ"ז דע"ז הלא עוברין בתקרובות ע"ז באיסור לא תביא, א"כ מסבירא אין לחלק בין איסור הנאה מהבאה לביתו, שתרייהו לאו אחד ומשורש אחד וכשם שאוסר התערובת אפילו באלף בהנאה ה"ה דאסור בהבאה לביתו. שוב מצאתי שבחמץ חלוקין הדברים שבמשהו מחמירין לאכילה והנאה, ומ"מ לא החמירו באיסור שהייה דהיינו שיהא בזה גדר כל יראה, וכן מוכח במ"א תמ"ז (ס"ק יא) שביבש ביבש להרשב"א דס"ל בביטול שאסור לאכול בבית אחת, ליכא עיקר דין ביטול בכל יראה ולכן אסור להשהותו, אבל מפני חומרא דמשהו משמע ולא מחמירין בהכי ע"ש, וא"כ חומרא דמשהו בחמץ הוא רק לאכילה והנאה ולא לאיסור כל יראה, והכי נמי בע"ז אפשר דכיון דדין דע"ז אסור במשהו הוא מדרבנן יש לומר שהחמירו כן רק לענין הנאה מע"ז דוקא ולא לכל דיני ע"ז. [ולפ"ז יתבאר ג"כ הא דבתערובת יהא סגי בהולכת הנאה לים המלח ולא ניבעי שריפה דוקא].

אמנם יש לעיין בחמץ גופא מ"ט החמירו באיסור אכילה והנאה ולא בשהייה, והא לא בדילי מינה ועובר כל רגע ורגע דחמיר טובא, והוה לן לאסור הכל, ואולי יש לומר דבחמץ שנחבטל לענין איסור כל יראה אין ההיתר רק מדין ביטול ברוב בעלמא גרידא, רק במקור"ח מבואר דגבי ביטול ברוב לא דגרע ממפרד לרוח וזורר לים, ולכן שרי שמושבת

לשיטת התוס' דלכו"ע לים המלח סגי בהולכה לחוד ע"ש, ומאידך חזינן בעגל הזהב ששרפו משה רבינו וגם כתתו ושחקו וגם זרקו לנחל, ובגמרא ע"ז מד. מבואר דהוי נקטינן דהזריקה לנחל היה מדינא ורק שלא יהא באופן שיהא חשש תקלה לזבל ממי הנחל ע"ש, ומבואר לכאורה דצריך נמי שריפה, וע"כ נראה שבעצם מדינא המצוה הוא איבוד, וראוי לשרוף ולאבד טפי כפי האפשר, ולכן בע"ז מעיקר דינא לרבה סגי בהולכה לים המלח לחוד ולרב יוסף בעי נמי שחיקה, שבזה נאבד לגמרי, אבל לכו"ע מצוה בעלמא לכתחלה לאבדה כפי האפשר והיינו נמי בשריפה, ובתערובת אזלינן כעיקר הדין וכתבאר. ובזה מתיישב קושית הכ"מ (פ"ח ה"ו) מאין מקור הרמב"ם שצריך שריפה בביעור ע"ז, והא בסוגיא דפסחים לא מוזכר כלל שריפה והניח בצ"ע, ולדברינו כוונת הרמב"ם "שורף" היינו לכתחילה דהוה ביעור טפי, וכמ"ש. והא דפוסק להלן שם (ה"ט) בע"ז של ישראל שטעון גניזה והעיר הכ"מ מ"ט לא הביא הרמב"ם שצריך נמי שריפה, וכעת מצאתי שהכ"מ שם מקשה כן, ומסיים שלא ידע לפרש הדברים, ולדברינו אולי קאי התם לעיקר הדין ומסיק דסגי בגניזה וכדילפינן בע"ז (נב). מקרא ושם בסתר ע"ש, אבל באמת אין הכי נמי כשאפשר נמי לשרוף ראוי למעבד הכי, וסמך על מה שכבר פירש כן לעיל.

ולדברינו בע"ז של ישראל שפוסק הרמב"ם שאסורה בהנאה וטעונה גניזה, ובכ"מ הביא שמקורו מגמרא דע"ז דף גב. דבע"ז של ישראל לא נאמר "אבד תאבדון" אלא רק "ושם בסתר" והיינו גניזה, ותמה הכ"מ וז"ל, ומ"מ איני יודע גניזה זו למה ה"ל לשורפה או לאבדה, ולדברינו כאן נוקט הרמב"ם עיקר הדין דסגי בגניזה, אך ודאי שלכתחילה ראוי לשורפה ולאבדה שלא יבואו לידי תקלה, והרמב"ם חזית לן בזה דסגי בגניזה, משא"כ בע"ז של עכו"ם דיש מצות איבוד המצוה לכתחלה לשורפה שכן הוא האיבוד היותר מושלם, אך כיון שאין השריפה חיוב מעיקר הדין לא נתפרש בגמרא, והרמב"ם כתב עיקר הדין ברפ"ז דע"ז דמצוה לאבד הע"ז ומשמשיה ותקרובתה, ובכיצד מאבד כותב הדין לכתחלה והיינו האיבוד היותר מושלם, וכ"מ מגמרא דפסחים דף כח. דהעיקר לדינא דסגי שיחשב איבוד דמשוינן ע"ז לחמץ דבממים סגי. אך לכתחלה בעינן איבוד גמור וכמו שנתבאר.

עובר, וכן מבואר באור זרוע, וספר התרומה, ור"ן ספ"ק דע"ז, ועי' היטב בביאור הגרי"פ לרס"ג (ל"ת ה) שמביא כל זה ועוד. (ועיין היטב במנחת חינוך תכ"ט), ועכ"פ לכ"ע אסור להכניס התועבה דע"ז לרשותו מה"ת או מפני הרחקה וכמ"ש.

אמנם נראה לע"ד לומר בזה דבר חדש, דאפילו לשיטת הרמב"ם והחינוך דתקרוכות נמי בכלל האיסור דתועבה ועוברין בהו בלאו דלא תביא תועבה, מ"מ בתקרוכות ע"ז ולא בע"ז גופא בזה בודאי אין עוברין בהכנסה לרשותו לחוד, שלא שמענו מעולם שמה"ת אסור להכניס יין נסך לרשותו אף שהיא בכלל תקרוכות לשיטות הנ"ל, וטעם הדבר נראה שכעצם פשטות הקרא דלא תביא תועבה מיירי בעבודה זרה ממש, רק מדכתוב בעיר הנדחת ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, ילפינן מינה שכל הנעשה לעבודה זרה דינו כמוהו והיינו להנאה, אבל לאיסור הכנסה לחוד לא ילפינן, ולכן בקרא דלא תביא אפילו אסרינן בזה, מ"מ הכנסה לחוד והנאה לחוד, והתקרוכות כמוהו לענין האיסור הנאה דוקא וז"פ לע"ד, וכ"ש באיסור משהו ודאי אין איסור בתקרוכות להכניסו לביתו ודו"ק היטב בכ"ז.

ועכשיו נחזור לעניננו, בשערות מאירופא שרוב השערות מאירופא, אבל ראוי לחוש טובא שעירבו מהם שערות דהודו, וביארנו שלהרבה פוסקים הוה במשהו ואין דין ביטול, ונראה דאף שיש כאן שינוי השם שאלו נקראים ונמכרים כשערות מאירופא ואלו דהודו, ולענין מין במינו מפורש ברמ"א (יו"ד צ"ח ס"ק ב') דאזלינן בתר שמא ע"ש, ואפילו לש"ך שם דפליג היינו במקום דתלוי בנותן טעם, אבל בשערות שלא תלוי בטעם הוה בשינוי שמות מין באינו מינו ובע"ז בטלה וכמבואר בש"ך שם, וא"כ כאן נמי נימא דבטל השערות ושם שערות דאירופא עליהו, אבל נראה דלא דמי כלל דבעינן שינוי הניכר, וכאן שרק המומחין מכירים השינוי בשערות שבין הודו לאירופא, מסתברא דיש לזה דין מין במינו ובע"ז במשהו, רק האמת שאפילו ניכר כיון שתרוייהו הוו שערות, דאלו נקראים שערות מאירופא ואלו מהודו לא סגי למיהוי בכך מין באינו מינו ע"י שינוי שם המדינה גרידא, (ודוחק לומר שאינו סתם שם – מדינה אלא שם עצם. ובמקום לומר שערות דקים אומרים שערות – הודו וכן במקום שערות עבים אומרים שערות אירופא).

בכך, וע"כ לא מחמירין בזה להשהותו שמושבת בכך, ולפ"ז י"ל גם בע"ז דסגי במפרר וזורה לרוח, אם ביטל ברוב סגי, ואין איסור בשהייה בביתו אלא בהנאה לבד כמו בחמץ שפירר לרוח דמ"מ אסור לאוכלו וליהנות ממנו וצ"ב. ועוד יש לומר דבחמץ החמירו שיש כרת ולא בדילי מינה, וממילא כיון שאסרו באכילה אסרו נמי בהנאה, אבל שהייה דחמץ הוא ענין אחר לגמרי, וכיון שאין בו איסור כרת לא החמירו, ולפ"ז י"ל בעבודה זרה דאביזרייהו כוותיה, אפשר דהחמירו נמי בזה דלא בטל, אבל כבר הבאנו דברי מרן זצ"ל דס"ל שלא החמירו במשהו אלא לאסור הנאה לבד וצ"ב.

כשורש הלאו דלא תביא תועבה.

ולעיקר הדין נקדים עוד לכאר שורש הלאו דלא תביא תועבה אל ביתך, אי בהבאה לביתו לחוד כבר עוברין הלאו ולוקין, או רק בהנאה דוקא, ונחלקו בזה אבות העולם, שברמב"ם בפ"ז דע"ז הל"ב נראה להדיא שהאי קרא אתי לאיסור בהנאה דוקא ולוקין רק על הנאה גרידא וכן מבואר להדיא בסה"מ (ל"ת כ"ה), וז"ל שהזהירנו מחבר דבר במע"ז אל ממוננו אבל נרחיק ממנה ומבתיה ומכל מה שיוחס אליה והוא אמרו ולא תביא תועבה אל ביתך, "ומי שנהנה מדבר ממנה חייב מלקות", ומה שפירש בפרק עשירי דע"ז (ה"ד) שלא ישכיר לנכרי בית דירה מפני שמכניס לתוכו ע"ז ונאמר "לא תביא תועבה אל ביתך", לכאורה משמע דבהכנסה לרשותו אף שלא נהנה עובר, יש לומר ככוונתו שמפרש הקרא דאסור להביא בנהנה מע"ז ואז הוא דעובר בלאו ולוקין, וכן משמע ממה שהרמב"ם לא פירש "שנאמר" אלא כתב "ונאמר" והיינו כיון דהל"ת הוא בנהנה מע"ז דוקא, וכדמסיים קרא "כי חרם הוא" אלא שמ"מ ממה שהתורה ציותה ג"כ בלאו ד"ולא תביא תועבה אל ביתך" אף דעיקרו שלא יביאו לשימוש והיינו ליהנות, מ"מ נלמד דראוי לן להרחיק שלא יבוא לבתינו כלל, אך אין איסורו מה"ת. (ועיין בהגמ"מ שפירש שבית שאינו דר שם האיסור מדרבנן, ולדברינו גם בשדר בו האיסור רק מדרבנן דמהתורה אסור כשהוא ליהנות דוקא הא מיהו חזינן דהר"מ לא מיירי באיסור תורה וכמ"ש, וכן משמע בסה"מ שם ע"ש. אבל בדעת הרא"ם (ע"ג) נראה וכן פשטות דברי התוס' בע"ז כא. (ד"ה אף), וביותר ברא"ש שם בפ"ק (כ"ב) נראה להדיא שמביאו לביתו גם בלי הנאה

במטפחת רפויה שמתגלין בה מקצת שערות, שבוה עוברים על איסור מעיקר הדין כמ"ש).

שער מתים אי נאסר בהנאה.

ועכשיו נבוא לבאר הדין בשערות מאסיא המצויות מאד היום בשוק מהסוג הזול והפשוט, ורובם מסין וקוריאה וכדומה, וכבר הבאנו שבאסיא מפני העניות בדרך כלל מוכרין שערות הראש כדי להרויח, ועל סין כמדומני שאין לנו ידיעות ברורות מה מתרחש שם היום ולהלן יבואר. אבל נקדים לבאר נקודה אחת, והיינו שדנו האחרונים בפאות נכריות שמקור השערות ממתים, וע"כ אסורין בהנאה, וכבר הבאנו שהיום נשתנה המצב ורוכנ מנשים חיות שמוכרות שער ראשן, ומסבא אמינא דאפשר שגם היום חלק מהשערות בא מנשים שמתו, ובמיוחד בסין דקרויב לשליש מאוכלוסיית העולם מצויים שם, והשקפה שלהם חומרית בלי אמונה או ערכים רוחניים, ומסתבא שמשתמשים נמי בשערות המת להשיג בכך כסף, ואין בידינו ידיעות מספיקות על המתרחש שם. ומטעם דבטל ברוב קשה להקל ששערות חשיבי ולא בטילי וכמו שהבאנו לעיל, אבל נקדים לבאר עיקר דין איסור הנאה דשערות ובמיוחד דנכרים, ולפינו יבואר שמטעם זה אין לחוש כלל וכמו שיבואר, ובלאו הכי הלוא מעיקר הדין נראה דפשוט שעכ"פ רובן משערות חיים, וכל דפריש מרובא פריש ושרי.

הנה בש"ע יו"ד (סי' שמ"ט) פסקינן דמת עכו"ם אסור בהנאה, וע"ש בביאור הגר"א שחולק וס"ל דשרי ועיין במ"ל סוף הלכות אבל, שהאריך בבירור השיטות בזה ונוטה להכריע דמת עכו"ם מותר בהנאה יעושה, והעיקר נראה שאפילו נימא דמת עכו"ם אסור בהנאה אינו אלא איסור דרבנן, וטעם הדבר דשורש הדין דמת אסור בהנאה ילפינן ממרים מגזירה שוה דשם שם מעגלה ערופה, והיינו בישראל דוקא שיש בו קדושה וחייב בקבורה, אבל במת עכו"ם האיסור אינו אלא מדרבנן, וכן כתב בהרידב"ז על הרמב"ם פ"ד מהל' אבל הלכה כ"א, דיש מי שלמד דמתי עכו"ם מותר בהנאה דאינו דומיא דמרים [וכן צידד במשל"מ שם] ויש שלא חילק, ולדברינו אפשר דאף האוסרים במת עכו"ם אינו אלא מדרבנן ונראה דאפילו ילפינן מהתם דמת אסור בהנאה, ולא מחלקינן בין עכו"ם לישראל, מ"מ בשער המת נראה

ונבאר עוד דהקונה שערות מאירופא אינו יכול לסמוך שרובם לא מערבין דהודו, שאי אפשר לקבוע בזה רוב, דתלוי בעונה ודרישה והיום כך ולמחר כך, וכן אי אפשר לדון בזה לילך בתר רוב פירמות, שיש להם שינויים קלים בתוצרתם, דשמא לפיאות אלו יפה העירוב ולזה אולי לא יפה כ"כ. וכבר הבאנו שמייצרי הפיאות עטפו המסחר דשערות ובפרט עיבוד השערות בסודיות רבה, עד שקשה מאד לברר את הפרטים. ואפילו הרוצה לסמוך על רוב שאינם מהודו, הלוא נחלקו גדולי האחרונים בתשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת נבלה, אבל בחנות של נבלה יותר בשר מהתשע דבשר שחוטה, עיין היטב ב"פתחי תשובה" (סימן ק"י ס"ק ב') שמביא דברי החוות דעת זצ"ל דאולינן בתר רוב החנויות. ועיין בחכ"א ושאר אחרונים ואכמ"ל, ונראה דכאן אדרבה רוב בתי החרושת מייצרים עם שערות דהודו, וא"כ אי אפשר למיזל בתר רוב שאינם מהודו, וכיון דבכל חנות שמערבין ראוי למיחש מדינא ליכא רוב כלל. ויש עוד טעם דאין לסמוך כאן על רוב כיון שמצוי איסור וכמו בריאה דלא אכלינן אף שיש רוב בלי בדיקה, כיון שאפשר לברר, עוד נראה דהוה רוב התלוי במעשה דלא מועיל מה"ת או מדרבנן, והא דאיתא בע"ז (לד:) גבי גבינת בית אונייקי שרובן אין מערבין וסמכינן עליהו לרבנן שאין חוששין למיעוט, ואמרינן שאין בזה חשש דתקורבות ע"ז, היינו טעמא מפני שלעולם עבדי הכי שלא צריכי לעירוב דע"ז, ואין לחוש בסתמא למיעוט, אבל בנידון דידן אי אפשר לקבוע את הרוב, ותלוי תמיד בגורמים שונים, וע"כ ראוי לחוש בכל אופן.

ועכשיו נבוא לדון למעשה על השערות שמאירופא, שלפי מה שביארנו יש מקום לחוש שלפעמים מערבין בו שערות דהודו, מיהו כיון דאיסור משהו בע"ז אינו אלא דרבנן ולא ברור, וכן לא ברור אי שערות חשיבי ולא בטלי, ויש בזה עוד צדדים וספיקות כנכתבאר לעיל, לא נוכל להורות בזה דאסור, אמנם פשוט שלכתחילה כדאי להתמיר בזה, בחשש איסור חמור כי האי, ובפרט לבני תורה, ולכן לכתחילה ראוי שלא לקנות פאות אלו דאירופא אם יש חשש שעירוב בהם משערות דהודו להשביחם, אבל בקנה כבר אין בידינו לאוסרם מדינא וכמ"ש. (אמנם אף שלע"ד ראוי למנוע מפאות כאלו, מ"מ עדיף לאשה לחבוש פאה כזאת מאשר לכסות הראש

ערופה שגופה קדושה ע"ש. וקשה הא בעבודה זרה גופא האיסור דמשמשין מקרא מיוחד דכתיב המקומות אשר עבדו שם הגוים ע"ש ברש"י, משא"כ בתכריכי המת אי נימא דשורש האיסור הוא ממת גופא נימא דשאני דבזה דוקא אסרינן אפילו הזמנה, וע"כ נראה לע"ד דמשמע מכאן שגם במת הא דאסרינן התכריכין היינו טעמא דילפינן דומיא דע"ז, ונראה שזהו השורש והמקור דאסרינן תשמישי קדושה, ואולי גם תכריכי המת דהוה כנרתיק לקדושה דהיינו האדם שמת, וכמבואר כעין זה במ"ק (כה). דהרואה מת בשעת יציאת הנשמה חייב לקרוע דהוה כספר תורה שנשרף ע"ש. ואי נימא הכי אפילו אם מת עכו"ם אסור בהנאה היינו דוקא גופו, אבל התכריכין ושער המחובר לגופו כיון שהוא עכו"ם לא נאסר לכ"ע בהנאה, וא"ש שאין למיחש כלל בפאות לשערות מתים נכריות.

וא"ש בזה קושיית המ"ל מסנהדרין (יט): שדור המלך קידש במאה ערלות פלשתים דחזי לשונא ע"ש, וקשה הא מת עכו"ם אסור בהנאה, ומכאן מוכיח דמת עכו"ם שרי ע"ש, ולדברינו אינו ראיה דערלה אינו כבשר רק עור, ולא דמי לשאר עור דהוה שומר לבשר, אבל כאן ראוי לחותכו ודמי לשעריו ושרי בהנאה, אבל האמת שגוף העכו"ם ג"כ אסור בהנאה, (ומה שמביא בשו"ת הגריעב"ץ ח"א מ"א מספר הריכות ליוסף בן גוריון שאף תכריכי מת עכו"ם אסור, י"ל דרק רצה לדחות דברי הרשע אפיון, או שאז נהגו כן, אבל מדינא נראה דשרי כמ"ש).

ובנידון דידן אף דבשו"ע פוסק דמת עכו"ם אסור בהנאה רוב הפוסקים החירו במת עכו"ם, כמובא בביאור הגר"א וכן פוסק הש"ך בנקה"כ, ובשער אפילו דישראל אף דבשו"ע (סימן שמ"ט) פוסק לאיסור מ"מ הש"ך שם בנקה"כ הביא דעת הרמב"ם והסמ"ג להקל ומיישב קושיות הב"י והכ"מ ושו"ת הרשב"א ע"ש, וא"כ יוצא דידן זה עכ"פ תלוי בפלוגתא דרבוותא ולהרבה פוסקים שרי, והרוב ודאי אינם ממת, וכה"ג פשיטא דליכא למיחש למידוי.

אמנם מקודם פפקתי בשערות שמקורם מארצות אסיה מטעם אחר, שאין לנו ידיעה ברורה על הדתות השונות והמשונות, ועל מיני טינופת דעבודה זרה שעובדים בארצות אסיה שרבו מאד מאד, בכל השבטים ועדות שונות בארצות אלו, ושמענו שחלק

דלכ"ע שרי, שאפילו שער דישאל נחלקו בו גדולי הפוסקים אם אסור בהנאה, שהרמב"ם בפרק י"ד דאבל (הלכה כ"א) פוסק לאסור בהנאה כל המת חוץ משער ע"ש, ומ"מ אוסר שם הארון ותכריכים ע"ש, ולכאורה קשה אי אסרינן הארון ותכריכים שהמת עטוף בו כ"ש שערוותיו שמחוברין ממש הוה לן לומר שדינם כמוהו ליאסר בהנאה, ועיין תוס' סנהדרין (מת). ד"ה משמשין) שפירשו דעור המת אסור בהנאה דלא גרע מתכריכין, וא"כ תמוה אמאי לא יאסר שער המת ג"כ מטעם זה ויהא אסור בהנאה כוותיה וצ"ע לכאורה. אכן מצאתי בשו"ת הרשב"א ח"א סימן רס"ה דס"ל מהאי טעמא דשער המת נמי אסור בהנאה, רק נראה שלרמב"ם מחלקינן שהארון ותכריכים צורך להמת, וע"כ נאסרו בהנאה כוותיה, משא"כ השערות אינם צורך גופו ממש, שגם מחיים מגלח שערו ואינו לצורך גופו, ולהכי ס"ל דאף שלא גילח מחיים אפשר לגלחם לפני הקבורה ולא נאסרו בהנאה כיון שאינם צורך גופו, וא"כ חלוק מעור הגוף דהוה כעין שומר לבשר וחמירא טובא מתכריכין שיש בו צורך לגוף ולכן נאסר כוותיה, אבל שער לא נאסר כלל להרמב"ם וכמ"ש ודו"ק היטב בזה.

אמנם דעת הרשב"א בתשובותיו ח"א סי' שס"ו (ש"ל) וכן התוס' בובחים דף עב ע"א ד"ה אלא, וכן הטור (שמ"ט) אוסרים שערות המת בהנאה, וכן הוכיח הרשב"א מפשטות הגמרא בערכין דף ז', וכבר תמה הכ"מ על הרמב"ם מגמרא דערכין, ונדחק דאולי כוונת הרמב"ם בפאה נכרית דוקא ע"ש. ולע"ד אפשר שאין זה מגזירה שוה דשם שם מעגלה ערופה דמיירי בגוף האדם דוקא דשייך בו מיתה ולא בשערות, עיין היטב בערכין ז': בסוגיא שם, וכן מוכח דהא בעגלה ערופה אסרינן בהנאה, מפני שדומה לקדשים, ובקדשים גופא שער הנגזז שרי מה"ת וכמבואר בתוס' בכורות (כה. ד"ה שער) ע"ש ובמועז"ז השלם ח"א (סימן כ"ח). רק עיקר הטעם לרשב"א מפורש בדבריו דהוא משום דדומה לתכריכין וכיון שמחובר למת ממש דינו כמוהו ונאסר כוותיה. **ולא** נתבאר לן הא דינא גופא מנלן דתכריכין דמת אסורין בהנאה, ונראה שאין זה מעיקר גזירה שוה דשם שם דילפינן מת גופא, שהלוא הקרא התם מיירי במת ממש דוקא וכדכתיב ותמת שם מרים, וכן מוכח דרבא מתיר בסנהדרין (מז): הזמנה באיסור הנאה דמת, וס"ל דלאו מלתא היא ולא ילפינן מעגלה

המצב היום, שאין תורה שלימה שלנו כשיחה בטילה שלהם, ואנו זקוקים לזה לכירור יסודי ומקיף מעדי ראיה בפרטי המציאות ומנהגים שמה היום, כדי לברר הלכה זו. אבל לצערי לא מצאתי און קשבת להצעתי לא כאן ולא באמריקא, ולדעתי הדבר נחוץ ורחוק לשלוח חוקרים להודו ועוד ארצות, ואולי בפרסום הקונטרס כאן יתעוררו גורמים לבצע הדבר. אבל כעת הדין ברור כמ"ש, וכבר הראינו שבשערות הזולות מסוג אסיא (מלבד מהודו) מדינא אין לחוש היום שאסורים משום תקרובות או עירוב.

ודע שלאחרונה התחילו לייצר פאות מסוג חדש לגמרי שאינם עשויות משערות אדם, אלא משער סינטטי שהתפשט מאד באמריקא, ובודאי עתיד להגיע לאירופא ולא"י, ואם פאות אלו יצליחו לכבוש את השוק לדעת כמה מומחין ברבות הזמן יפסיקו לייצר פאות משערות אדם, ואם אכן כך יהיה תיפתר הבעיה מעצמה!

אמנם על פאות משערות הודו ממש שהן בתקרובות עבודה זרה וזכאי מתים, אני מסיים ואומר, שיחד עם כל עבודה זרה ומיני אלילים, תאבד בעזהש"ת שמם וזכרם, ומובטחני שאנחנו מגזע קודש דאברהם אבינו, שבמסירות נפש ממש שיבר אלילים, לא ניתן לטמא קדושת בתינו ליהנות משערות הללו, ונתרחק בתכלית הריחוק מכל נדנוד חשש דעבודה זרה, ואבינו שבשמים כשיראה שרק עם אחד בעולם מתרחקים כ"כ מכל נדנוד עבודה זרה, ומייחדים אך ורק שמו תמיד, יאמר לשטן המשחית הרף, ואל יגע עוד בעם קדוש דבית ישראל, ויזכנו לראות את כל האלילים כרות יכרתון, ויתקן עולם במלכות ש—די זכו, יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך וכו' ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד, כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד ככתוב בתורתך ה' ימלוך לעולם ועד, ונאמר והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, ונזכה לשוב קוממיות לארצנו ולשמוח במשיח צדקנו, והקב"ה יעזור שכל זה נזכה לראות בעינינו בקרוב ממש מישרים אמן!

מסקנות הקונטרס

(א) **בכל** פאה נכרית יש לברר את מוצא השערות, ואם הן מהודו או חשש מבוסס לכך, אסורין בתקרובות עבודה זרה שחמור מאד.

גדול שם עובדי עבודה זרה ממש, וכל מה דעבדי מכווני לעבודה זרה ר"ל, ושמענו שהיום נוהגין גם בגילוח שערות שגם בזמן חז"ל נהגו לשמוח ביום תגלחת וכמבואר במשנה ע"ז (ח). ולהודות אז לעבודה זרה, אבל אין לאסור לקנות שערות אלו מטעם שמכשיל עכו"ם לגלח כדי שיקנו שערותיו ואזיל ומודה לע"ז, שכה"ג פשיטא שאין למיחש כלל, דבעכו"ם אלפני דלפני לא קפדינן, וכ"ש דליכא למיחש ולאסור לקנות השערות מאדם אחר מפני שנכשיל אותם לגלח ולהודות וז"פ.

ומאידך נראה שהשערות גופא אף שמודה לעבודה זרה בעת הגילוח לא נאסרו, דרק היכא שהעבודה לאלילים היא בגילוח גופא, וכאלו זה לטובת האלילים הוא דנאסר, וכמו בהודו שמגלח להקטיר בשערות, אבל בשאר ארצות אף אי מודה אז לע"ז לא נאסר בכך בהנאה, וז"ב.

ואף בסין אף שהמצב שם בעיני דת לא נתברר לן, ובאופן רשמי הלוא הם כופרים מהפכניים, והמדינה כולה סגורה ומסוגרת לנו, אבל האמת שקשה לתאר שלאחרי אלפי שנה של אמונות שונות טפילות דעבודה זרה, שבמהפכה יביאו לכך שכולם ישברו האלילים וינתקו עצמם לגמרי מעבודה זרה, עד שיהיו כולם רק חומריים נטולי כל אמונה, ושמענו שיש שהפכו הפולחן לאדם חי, שלומדים תורתו ומשתחווים לקול פיו, עד שהמכשפים שם פירסמו דאפשר לחולים להתרפאות משמיעת קולו, והוא עצמו אולי משמש להם כעין אלוה, וקשה לנו לתאר מהו גדר איסור עבודה זרה, שאם אמר ללבינה אלהי אתה, אף שאין שטות דוגמתו עבר באיסור סקילה, ונודה בפשיטות שאין לנו שום ידיעה בדרכי הטינוף דע"ז הנהוג היום אצל אומות שונות. אבל בנידון דידן — אפילו האמת שמגלחים רק מפני שכך רצונו, כיון שכונתו בכך לקבץ ממון, ולא להגדיל ולהאדיר אותו בכך, הוי רק דוגמת עבודה בעלמא, אפילו מגלחין רק מפני שכך ציוה אין לחוש כלל וז"פ. ואנו כבר הארכנו דיינו בצורות עבודה זרה היום בארצות שונות, ואי אפשר לסמוך על מלומדים לבד שידעוניהם רק מריבוי קריאה בספרים חיצוניים, שלדין תורה זקוקים אנו לעדות נאמנה מה מתרחש שם יום יום, וכבר בקשנו והצענו בשעתו לחוגים תורניים מחקריים בארץ ובאמריקא שיארגנו מומחים לנסוע להודו ושאר ארצות מוצא השערות, ולברר

(ב) פאות משערות נשים שמצויים בשוק בכניו סוג "אירופאי", והן מסוג היקרים טפי, כהיום אין לנו בירור שאין שם שום תערובות מהודו, אף אם הפירמא מעידה שהן מטהרת אירופא, אבל אין בידנו ח"ו לאוסרם, וכפרט למי שכבר קנה אותן, מיהו לכתחילה אפשר שכדאי לא לקנות מסוג כזה, ובעל נפש ודאי לכתחילה ראוי לו לדקדק בזה. (ומ"מ לע"ד הדבר פשוט דעדיף בפאה כי היא ממטפחת רפוייה שמתגלית בה מקצת שערות שכזה האיסור לכ"ע מעיקר הדין וכמ"ש).

(ג) סוחר שערות שבדוק ומנוסה שהוא איש נאמן, והוא מומחה שבטביעות עין ומשמוש יד מכיר תמיד מוצא השערות, אם קנה מסוג אירופאי כשאינם מעובדים, וטוען שבדוק תמיד ומצא שאין שם תערובות, ואחר העיבוד אצלו דוקא מוכרם כשערות או פאות מאירופא מותרין ואין לחוש. (אבל רוב סוחרים אינם מומחים כ"כ להכיר תערובות, וכן רבים אינם מעבדים אצלם השערות).

(ד) רוב נשים בארה"ק קונות היום פאות משערות שמוצאם מסין וקורדיאה וכדומה, והם מסוג הזול דוקא, והם מצויים מאד בשוק, ואין לחוש היום להו לעירוב מהודו, וכ"ש בסינטטי שנתפשט היום מאד בעולם שאין לחוש כלל (מיהו שערות אדם מאסיא דמותרין היינו בסוג הזול דוקא, אבל האמת שההודים מייצאים היום גם לשוק השערות בהונג קונג וסינגפור וכדומה, ולכן בסוג שביוקר שפורסמו כאירופאי, אף שמיובא ממקומות אלו שרובם מסין כה"ג שפורסמו כאירופאי מקום לחוש לעירוב כהנ"ל).

(ה) סוחרים יהודים המוכרים פאות משערות על

טהרת הודו, כדאי שלא לקנות אצלם שום פאה אפילו סינטטי, כיון שמוכר דהודו דהיינו תקרובות, הלא ע"ז ותקרובות תופסת דמיה, וכשמוכר פאה כזו ומקבל הדמים אסורין כתקרובות, וא"כ הקונה אפילו סינטטי, ומקבל ממנו לעודף מעות, הן תקרובות ומטבע חשוב ולא בטל, (מיהו מסוחר עכו"ם שרי לקנות שאין ע"ז תופסת דמים לנכרי).

בסיום הקונטרס רצוני להדגיש שדברים אלו תלויים ועומדים ועלולים להשתנות בכל יום, ולכן למעשה אין לאסור או להתיר לעתיד ולדורות אלא אחר בירור, שבהודו גופא אולי המצב ישתנה, וכן תערובות דהודו תלוי בכל מיני סיבות, ולדוגמא זה כמה שבעות שמגיע לשוק סוג חדש דשער סינטטי כאירופאי ממש ואולי היום מערבין בה ולא בשל הודו, אבל אין להתיר אלא לאחר שמתברר באופן מוחלט.

עיקר מטרת הקונטרס היא להוכיח ולהזהיר על שערות מהודו, ולהדר גם מחשש תערובות כשאפשר בלעדה, ולמעשה ההכרעה בכ"ז מסורה לבעלי הוראה, והבאתי כאן המציאות היום בפאות נכריות והיאך לנהוג לע"ד לכתחילה, אבל ההוראה לרבים אפילו להחמיר תלוי בהוראת גדולי הוראה דוקא, ולתועלתם הבאתי כאן ופירסמתי מה שהעליתי מו"מ בזה בזמנו, והם יכריעו ויורו דין תורה, ומה' אבקש שלא אכשל בדבר הלכה, רק יורני לכוון תמיד לאמיתיה של תורה וכרצונו ית"ש, ופירסום הקונטרס כאן יביא אך ורק תועלת, והקורא שיקרא ויחזור ויקרא ימצא בעזה"ש דברים לעזור לבבו, ע"כ.

ובעיקר השאלה אם מותר ללכת בכל פאה נכרית ביארתי במק"א ואכמ"ל.

ריבית

ממון מיקרי ריבית קצוצה, ובט"ז פליג וס"ל דבקונה בשויו הוי היתר גמור, ומביא מגמרא ב"מ (סה:): במשכן לו בית ואמר המלוה לכשתרצה למוכרם לא תמכור אלא לי בשויו ועל דעת כן מלוהו מותר, א"כ הוא הדין בנידון דידן מותר, וע"ש בנקודת הכסף שאוסר.

ונראה לע"ד דבנידון דידן אולי גם הרמ"א מודה לפסק הט"ז דשרי, והיינו טעמא שהרמ"א

סימן תטו

שאלה: מלוה כסף לסוחר ומתנה עמו שמכאן ולהבא כשימכור סחורה ימכור רק לו בשויו בשוק.

כש"ע (ק"ס סעיף כ"ג) שהמלוה מעות ע"מ שכל מלאכה שתגיע לידו יתן אותה למלוה לעשותה אסור, והוסיף הרמ"א שאם טובת הנאה